

СЪДБАТА НА ГРАБЛИВИТЕ ПТИЦИ

ПЕША ОКОЛО СВЕТА II

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG · цена 5 лв. · ЮЛИ 2014

NATIONAL GEOGRAPHIC

БЪЛГАРИЯ

ЕХО, ИМА ЛИ НЯКОИ ТАМ?

ЖИВОТ ОТВЪД ЗЕМЯТА

ISSN 1312-6571

5

лв.

07

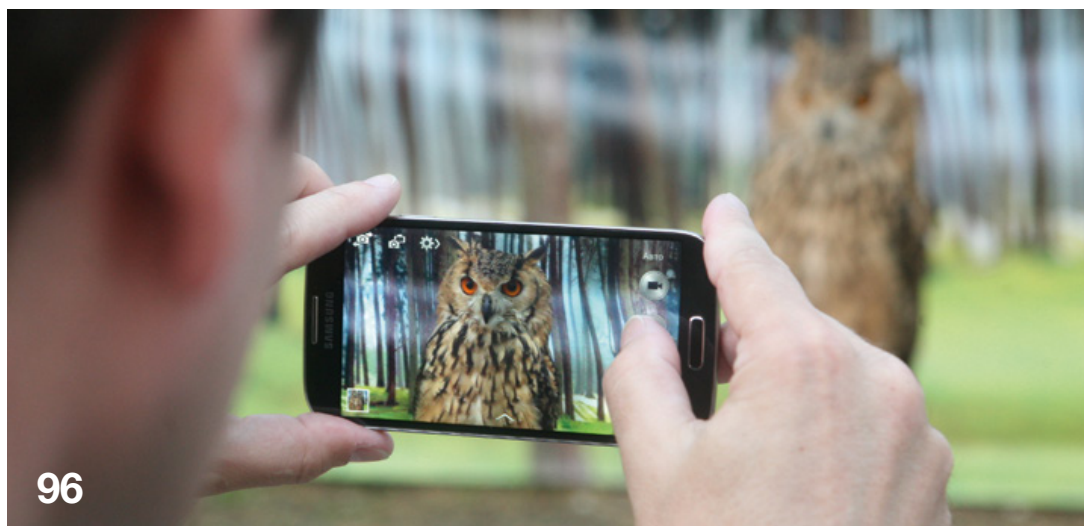
9 771312 657220

Това е откъс от списанието.

**Цялото списание може да намерите в
Библио.бг**

www.biblio.bg

96

ЮЛИ 2014 г.

26 Живот отвъд Земята

Може да доживеем отговора на стария въпрос: сами ли сме?

Текст: Майкъл Д. Лемоник
Снимки: Марк Тийсън

46 Житницата на бъдещето

Плодородната земя на Африка крие и проблеми, и възможности.

Текст: Джоуъл К. Борн-мл.
Снимки: Робин Хамънд

70 Пътуващо пиришество: колко километра е изминал бананът в купама?

На корицата

Луната на Юпитер – Европа (на преден план), може да приютивява живот в течния океан под ледената си повърхност – подхранван отчасти от елементи от нейната посестрима, луната Йо.

Илюстрация: Дейна Бери

74 Кладенци на паметта

Самотното околоветско пътешествие на Пол Салопек продължава.

Текст: Пол Салопек
Снимки: Джон Станмайър

96 Избиването на грабливите птици

За нашите деди соколите били юнашки птици, а орлите пазели нивите от градушка. Ще опазим ли пернатото богатство на България?

Текст: Любомир Кюмюрджиев
Снимки: Иво Данчев
Илюстрации: Стоян Николов

NG България
Писма

ОБРАЗИ

Вашата снимка

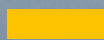
ГЛОБУС

- Джобни турбини
- Точно земеделие
- Мангровите гори настъпват
- Изкуствен отбор
- Маянски статуетки

От редактора

Анонси
Мигове
Ретро

ОБРАЗИ

Бразилия

Докато нахлуващата буря поглъща планината Педра да Гавиа, Кайо Афето изглежда сякаш върви по облаците. Професионалист в хайлайна, той правел траверс между две скали над Рио де Жанейро, когато навлезлият крайбрежен фронт покрил с мъгла близо 850-метровия връх.

СНИМКА: КЕЙТ ЛАДЗИНСКИ

ГЛОБУС

ЗВЕЗДОБРОЕЦ

В небето този месец
над части от света

16 юли

☉ ☿ Меркурий и Венера
заедно в небето

28 юли

☄ Метеорен поток
Делта Аквариди

Мини турбина

В утрешния свят ще можете да зареждате мобилния си телефон само с подухване.

Миналата година електронженерите Джей Си Чао и Смита Рао и техният екип от Тексаския университет в Арлингтън разработили прототип на вятърна турбина колкото половин оризово зърно. Изработена от издръжлива метална сплав и свързана с миниатюрни кабели, тя ще осигурява малък приток на енергия към компактни устройства (например смартфони – не хладилници), нуждаещи се от спешно зареждане.

Вече има раници със слънчеви батерии за зареждане на сгъбни устройства. Новото поколение преносими енергоизточници може да включва захранвани със слънчева енергия тъкани и шапки с ветрогенератори за зареждане на телефони. —Даниъл Стоун

Вятърната турбина, монтирана върху метал, е по-малка от мравка. Някой ден може да захранва мобилни телефони.

Реален размер

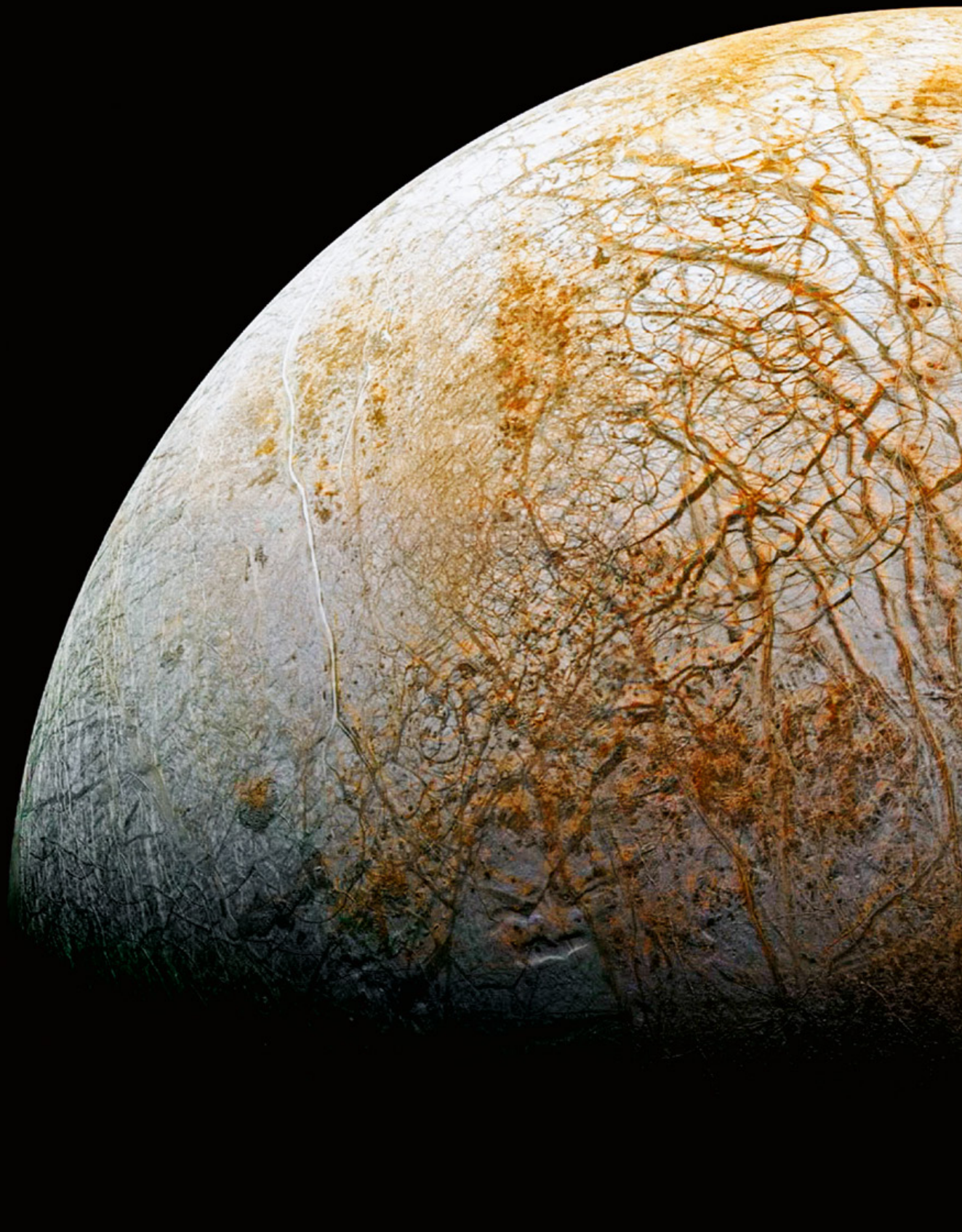

В ТЪРСЕНЕ НА

ЖИВОТ ОТВЪД ЗЕМЯТА

МОЖЕ БИ ЩЕ ДОЖИВЕЕМ ОТГОВОРА НА ЕДИН
ОТ НАЙ-ДРЕВНИТЕ ВЪПРОСИ НА ЧОВЕЧЕСТВОТО:
САМИ ЛИ СМЕ?

Учени от Лабораторията за реактивно гвижение (ЛРД) инспектират сонда като тази,
която някой ден може би ще проникне под лега на Юпитеровата луна Европа.

Замръзналата и напукана повърхност на Европа, показана на този мозаичен образ в условни цветове,
ПРОЕКТ „ГАЛИЛЕЙ“ / НАСА / АРД; ПОВТОРНО ОБРАБОТЕН ОБРАЗ ОТ ТЕД СТРИК

дело на сондата „Галилей“, крие течен океан, който може би съдържа всички съставки, нужни за живота.

$$N = R^* \times f_p \times n_e \times f_l \times f_i \times f_c \times L$$

Уравнението на Дрейк от 1961 г. цели да установи броя на извънземните цивилизации, които бихме могли да открием. Последните данни за множество планети в Млечния път увеличават шансовете.

Слънце. „Когато бях в гимназията – разказва харвардският астроном Дейвид Шарбоно, – ни преподаваха, че Земята обикаля около една най-обикновена звезда. Това обаче е лъжа.“ Всъщност около 80% от звездите в Млечния път са малки, хладни, мътни, червеникави светила, известни като М джуджета. Ако подобна на Земята планета обикаля около М джудже на подходящо разстояние – ще трябва да е по-близо, отколкото Земята до Слънцето, – тя би могла да осигури място, където животът да пусне корени със същата лекота като на друга такава планета около подобна на Слънцето звезда.

На всичкото отгоре учените вече смятат, че не е необходимо планетата да е с размерите на Земята, за да бъде обитаема. „Ако питате мен – казва българският учен Димитър Съселов, също астроном в Харвард, – всяка планета с маса между земната и пет пъти по-голяма би била идеална.“

И това не е всичко. Оказва се, че диапазонът в температурите и химичната среда, в която екстремофилни организми биха се чувствали чудесно, също е по-широк, отколкото който и да било от присъстващите на срещата на Дрейк би си представил. През 70-те години океанографи откриха хидротермални извори, подхранващи богата екосистема от бактерии. Тъпчейки се с водородния сулфид и други разтворени във водата химикали, тези микроорганизми на свой ред стават храна на по-висши животни. Освен това учените са открили форми на живот, които се чувстват прекрасно в горещи извори, в леденостудени езера на стотици метри под повърхността на антарктическият леден щит, в силно киселинни,

силно алкални, изключително солени или радиоактивни места – дори в миниатюрни пукнатини в плътните скали на километър и повече под земята.

ЕДИНСТВЕНИЯТ ФАКТОР, който според биолозите е ключов за живота, какъвто го познаваме, е наличието на вода в течно състояние – мощен разтворител, който може да пренася разтворени хранителни вещества до всички части на даден организъм. След мисията до Марс на орбиталния апарат „Маринър 9“ през 1971 г. вече знаем, че вероятно някога на Червената планета свободно е текла вода. Така че е възможно там да е имало живот поне под формата на микроорганизми – и е мислимо останки от този живот все още да са се съхранили под земята, където може да е останала течна вода. Юпитеровата луна Европа също демонстрира пукнатини на своята сравнително млада, покрита с лед повърхност – свидетелство, че под леда лежи океан от вода в течно състояние. На разстояние около 800 млн. километра от Слънцето водата на Европа би трябвало да е напълно замръзнала. Само че тази луна непрекъснато се гъне под въздействието на вълните на привличане и отблъскване на Юпитер и няколко от другите му спътници, като генерира топлина, която би могла да поддържа водата отдолу в течно състояние. На теория в тази вода също може да има живот.

Последната книга на Майкъл Лемоник е Mirror Earth: The Search for Our Planet's Twin. Марк Тийсън снима статията за Слънчевата система в броя от юли 2013 г.

КЛЮЧОВАТА РОЛЯ НА ЮПИТЕР

Притеглянето и отблъскването на Юпитер и няколко от другите му луни непрекъснато усукват Европа, като генерират топлина, която поддържа водата под леда в течно състояние. Заредените частици в магнитното поле на Юпитер бомбардират повърхността, като превръщат сярата и други елементи в богати на енергия съединения.

ЖИВОТ ПОД ЛЕДА

Едва на около 60 млн. години, крехката повърхност на Европа сякаш непрекъснато се движи. Богатите на енергия съединения там могат да достигнат океана, когато части от кората се приплъзват една под друга. Термални отдушници и дълбоки пукнатини биха осигурили други маршрути към течния свят отдолу.

Микроорганизъм, изваден през 2013 г. от ез. Уланс, на 800 м под леда на Антарктика, разкрива способността на живота да оцелява.

биовермикулации – обяснява Шуберт. Същото се отнася и за биологическите почвени кори, които представляват общности от бактерии, мъхове и лишей, покриващи земята в пустините.

„Това, което много ме вълнува в биовермикулациите – казва Бостън, – е, че сме ги виждали в най-различни мащаби и в изключително различни среди, но самите шарки са много сходни.“ Дватама с Шуберт смятат, че въпросните шарки, основаващи се на прости правила на растеж и конкуренция, спокойно биха могли да бъдат универсален маркер на живота. Освен това в пещерите шарките се запазват дори и след като общностите от микроорганизми загинат. Ако някой всъдеход види нещо подобно на стената на марсианска пещера – казва Шуберт, – „това може да ни насочи на какво да обърнем повече внимание“.

ПОДОБНА Е МИСИЯТА и на учените и инженерите, които зъзнат край ез. Сукок. Те работят на две различни места на езерото. Едното е край група от три малки палатки, което учените са кръстили „Насавил“, а другото – само с една палатка – на около километър от там. Тъй като вдигащият се от дъното метан разбърква водата, на някои места трудно се образува

лед. За да стигнат с моторна шейна от единия лагер до другия, учените трябва да следват криволичещ заобиколен път, за да избегнат потенциално фатални провадания.

Точно метанът бил първото нещо, което привлякло учените към Сукок и съседни езера в Аляска през 2009 г. Този разпространен въглеродороден газ се произвежда от микроби, наричани със събирателното име метаногени. Те разграждат органична материя и превръщат газа в поредния потенциален биомаркер, който астробиолозите да издирват по други светове. Но метан се произвежда и от вулканични изригвания и други небиологични източници, а освен това се образува по естествен път в атмосферите на гигантски планети като Юпитер, както и на Сатурновата луна Титан. Затова за учените е изключително важно да се научат да различават биологичния метан от неговия небиологичен братовчед.

Хенд предпочита да се занимава с астробиология на Европа, а не на Марс. Да си представим – обяснява той, – че все пак отидем на Марс и открием под повърхността живи организми, основаващи се на ДНК, също като тези на Земята. Това би могло да означава, че ДНК е универсална молекула на живота, което, разбира се, е възможно. Може обаче да означава също, че животът на Земята и този на Марс имат общ произход. Знаем със сигурност, че скали, откъснали се от повърхността на Марс от сблъсъци с астероиди, са се озовали на Земята. Има вероятност и земни скали да са стигнали до Марс. Ако в тези полетели в Космоса отломки е имало микроорганизми и те са преживели пътуването, то е възможно те да са заселили планетата, на която са се озовали. „Ако животът на Марс би се оказал базиран на ДНК – казва Хенд, – според мен ще се получи объркване относно дали тази ДНК се е зародила самостоятелно.“ Европа обаче е много по-далеч. Ако бихме открили живот там, това ще подсказва второ, независимо зараждане – дори и да се основава на ДНК.

Европа определено изглежда надарена с основните съставки на живота. Има изобилие от течна вода, а на океанското дъно може да

През 60-те години астрономът Франк Дрейк гопринесъл за създаването на науката астробиология с търсенето на радиосигнали от извънземни цивилизации. Днес, на 84 години, той има нова цел: импулси от извънземни източници на светлина. „Вече сме се научили много по-добре да правим SETI – казва той. Основното предизвикателство идва от финансирането.“

Бъдещето

на храната

До 2050 г. ще трябва да изхранваме още 2 млрд. души.
Специалната ни осеммесечна поредица изследва как
да го направим, без да съсипе планетата.

Ще може ли
плодородната
земя на Африка
да изхрани
планетата?

*Защо големите корпорации масово
придобиват земи на най-гладния
континент на планетата.*

ЖИТНИЩАТА НА БЪДЕЩЕТО

Текст: Джоуъл К. Бърн-мл.

Снимки: Робин Хамънд

Макар че някои корпоративни ферми изтласкват дребните стопани от земите им, „Бананаландия“ край Мапуто, с площ 1400 ха, е подобрила живота на местните хора. Компанията осигурява работа на 2800 работници и е изградила пътища, училища и електрическа мрежа. Освен това е допринесла за превръщането на Мозамбик в износител на банани.

Мозамбик

Фатима Алекс

„Не съм доволна. Ягосана съм – казва Алекс, която иззубила малкия си парцел го Шай-Шай заради китайска оризова плантация. – Тази ферма ни хранеше. Сега нямам нищо.“

еврозоната селските стопани добиват около 6 т царевица, пшеница или ориз на хектар, в Субсахарна Африка средният добив е 1 т – приблизително толкова пшеница са получавали римските земеделци в добра година по времето на Цезар. Въпреки неколнократните опити в Африка така и не се стигнало до зелена революция – смесица от торове, напояване и високопродуктивни сортове, която в периода 1960–2000 г. увеличи повече от двойно световното зърнопроизводство. Причините: лошата инфраструктура, ограниченият пазар,

слабото управление и братоубийствените граждански войни, раздирали континента през постколониалния период.

Много от тези пречки са на път да отпаднат. Икономическият растеж на Субсахарна Африка напредва с 5% годишно през последното десетилетие, изпреварвайки ръста на САЩ и ЕС. Националните дългове намаляват и все по-често се провеждат мирни избори. След 25 години без практически никакви инвестиции в африканското земеделие, Световната банка и страните донори

Този изглед от околностите на Мануто показва избора, пред който стои Африка: дали да произвежда храните си в огромни плантации като „Бананаландия“ (Вляво) или в малки стопанства *мачамба*? „Трябва да има смес от едро и гребно земеделие“ – казва Драйс Гуус, основател на банановата ферма.

мозамбикските власти дали под аренда на свързана с правителството португалска компания 10 000 ха от изоставена държавна ферма. Само че на същия този участък местните селяни от години отглеждали храна за семейства си. Когато пристигнали португалските мениджъри, те се срещнали със селските водачи и им обещали двойно повече земя за обработване на друго място, както и училище, клиника и нови кладенци.

Малко от тези обещания били спазени. Училището и клиниката така и не били построени, макар че компанията все пак купила линейка, която да превозва пациентите до болницата в Гурое, на около час път с кола.

Едва около 40 мъже получили нископлатена работа като пазачи във фермата, докато стотици били принудени да се преселят. Онези, които получили земя, открили, че тя е далеч от дома им, блатиста и буренясала.

Прогонените селяни, които са преживели 16 години война, са бедни, но съвсем не и безпомощни. Скоро след като португалците сключили договора за „Ойо Ойо“ (което означава „добре дошли“ на местния език), във фермата започнали проблеми с техническите съоръжения. Внесените от САЩ трактори „Джон Диър“ мистериозно отказвали да запалят. Питам един работещ наблизко земеделец какъв е бил проблемът.

Работничка полива фиданки на маслодайни палми, които ще бъдат засадени върху част от участък от 220 000 ха под аренда в Либерия за производство на олио.

Държавните управници се надяват, че обещаните от гигантската малайзийска компания за палмово масло „Симе Дарби“ 35 000 работни места ще успокоят напрежението в разкъсаната от война страна.

„Не знам как се получава – казва ми той с хитра усмивка. – Може би африканска магия.“

КОНФЛИКТЪТ ЗА „ОЙО ОЙО“ бледнее пред перспективата, която се очертава. През 2009 г. правителството подписа споразумение с Бразилия и Япония за разработването на мегапроекта *ProSavana*, който да задели 14 млн. ха в Северен Мозамбик за производство на соя в промишлен мащаб – може би най-голямата подобна сделка за земя, известна досега. Коридорът с площ колкото Словакия и Унгария, взети заедно, щял да бъде осеян с модерни ферми от по 10 000 ха, управлявани от бразилски аграрни компании, и с технически центрове, където местните стопани да се обучават как да увеличат добивите от касава, боб, зеленчуци и соя – поне такъв бил първоначалният план. Но когато група бразилски фермери направили обиколка в района през 2013 г., все едно ги полели със студена вода.

„Видели хубави земи, само че осеяни със селища – казва Анаклито Сейнт Март, който работи със селските стопани в района като представител на американската неправителствена организация (НПО) *TechnoServe*. – Действителността пред очите им много се различавала от онова, което им разправяли в Бразилия.“ Експерти по развитието, проучили внимателно картите на областта, казват, че по-голямата част от нея вече е отдадена за рудодобив или дърводобив, има защитен статут като резерват за диви животни или се обработва от местни стопани. Едва 950 000 ха понастоящем не се използват – и това са най-неподходящите за земеделие участъци.

Ето какво казва Девлин Кайек от НПО GRAIN, която първа привлече вниманието на света към корпоративните инвестиции в земеделска земя: „Земята в момента се обработва от дребни фермери, а правителството я предава на корпорациите.“

При правилна държавна политика дребните стопани могат да бъдат изключително производителни, казва Кайек, като посочва за пример производителите на ориз във Виетнам или собствениците на малки ферми за млечни

продукти в Кения, които осигуряват над 70% от млякото за страната. Ако само се предостави на жените (каквито са мнозинството от африканските фермери) същият достъп до земя, кредити и торове, както на мъжете, това би могло да увеличи производството на храни с цели 30%. Правителството на Мозамбик обаче не споделя това виждане.

„За мен *ProSavana* и районът на долината на Замбези са националните продоволствени складове – казва Раймундо Матуле, национален икономически директор в Министерството на земеделието. – Не си представям огромни ферми като в Бразилия, а по-голям брой средни производители с парцели от 3 до 10 хектара. Бразилците имат знания, технологии и оборудване, които можем да усвоим и да пренесем в средно големите ферми. Ако *ProSavana* не допринесе за по-добро подsigуряване с храни, няма да получи подкрепа от правителството.“

НА НЯКОЛКО КИЛОМЕТРА по-надолу от „Ойо Ойо“ по неравен черен път има ферма за соя, разработвана от пенсиониран учител – пример за продуктивността на средно големия производител. Армандо Алфонсо Качава започнал да отглежда зеленчуци върху малък парцел в свободното си време и с годините успял да придобие около 26 ха. Днес отглежда соя като „подизпълнител“ по договор с новата компания *African Century Agriculture*, която му осигурява семена и механизирано плевене. В замяна той ѝ продава соята си на фиксирана цена, от която се приспада стойността на осигурените услуги. Засега споразумението е изгодно и за двете страни.

„Мисля, че средно големите ферми са разковничето – казва Качава. – Големите заемат твърде обширна площ и не оставят място за хората да живеят. Ако всички имаха по 5 ха със соя, щяха да печелят пари и да запазят земята си.“ Има успешно действащи договори с фермери подизпълнители за отглеждане на пилета и скъпи култури като тютюн и дори органична бейби царевича за износ за Европа. Напоследък селските стопани в Мозамбик

КЛАДЕНЦИ НА ПАМЕТТА

ПРОЕКТ „ИЗВЪН РАЯ“
Втора част

*Един от първите
пътешественици,
прекосили неш пустинята
Хиджаз в Саудитска
Арабия от век насам –
ПОЛ САЛОПЕК, се среща
с приказно минало на
кербани, поклонници и
отминали империи.*

Пазен от въоръжен телохранител, губернаторът Мосаад ал-Салим (най-вдясно) забавлява гостите си по време на регата край Янбу ал Бахр, пристанищен град на Червено море, построен основно през 70-те години на XX в.

век от ухабитските духовници – те се гнусят от светилищата, тъй като ги смятат за идолопоклоннически. Но отново никой не си спомня.

НА ПОВЕЧЕ ОТ 500 КМ СЕВЕРНО ОТ ДЖЕДА спираме край пресъхнал кладенец, наречен Ал Амара. Приближава се автомобил – „Тойота Хайлюкс“, желязната камила на съвременните бедуини.

Това е цяло събитие. В наши дни да прекосяваш Западна Саудитска Арабия пеш е по-самотно, отколкото е било преди едно-две поколения, когато черните шатри на бедуините все още се издигали, приковани към

ПОРОДЕНИ ОТ НУЖДАТА, кладенците на стария Хиджаз са избледнели и смекчени; ерозията ги е превърнала в красиви обекти на съзерцание.

Най-ранните от тези водоизточници – точно на един ден път един от друг – били създадени от халифа Омар през 638 г. „Пътникът е човек, който най-много заслужава закрила“ – обявил той, преди да положи основите на най-сложната система от спирки за отдих в древния свят: пътни станции по поклонническите маршрути към Мека, обслужвани от крепости, цистерни, странноприемници, палмови горички, болници, канали и дори млеарни камъни.

ОТ ТЕЗИ КЛАДЕНЦИ СА ПИЛИ КНИЖОВНИЦИ ОТ ТИМБУКТУ, ИСПАНСКИ ТЪРГОВЦИ, ТРЪГНАЛИ ЗА ТАМЯН, И ЕВРОПЕЙСКИ ПЪТЕШЕСТВЕНИЦИ ОТ XIX В.

ронливата кожа на пустинята. Прословутите хиджазки номади – балауи, харб, джухайна – са уседнали в градове, предградия, офиси и казарми.

Все пак шепа традиционалисти следват старите обичаи.

Един от тях слиза от пикапа. Брадата му е сива и е облечен в мърляв сив *туб* – класическата роба на саудитските мъже. Носи ни дар. „Така е прието при нас“ – казва старецът, който се представя като Абу Салех. Махва с мазолестата си ръка към обкръжаващата ни пустиня. „Приветстваме всички пътници.“

До хоризонта не се вижда жива душа. Абу Салех си тръгва с просто „довиждане“. Неговият дар е малък кладенец доброта – нацърбена стоманена купа с камилско мляко.

На адрес nationalgeographic.com/edenwalk можете да прочетете кореспонденциите на Пол Салонек. През 2013 г. Джон Станмайър спечели наградата World Press Photo of the Year със снимката на мигранти на морски бряг, поместена в „Пешиа около света“, част I, през декември 2013 г.

Мъкнем се по същите пътища – ивици от пустинята, излъскани от несметни търтещи се камили и безброй обути в сандали крака. От тези кладенци са пили книжовници от Тимбукту, както и испански търговци, тръгнали за тамян. След тях и изпитите от слънцето европейски пътешественици от XIX в., които обикаляли Хиджаз, предрешени като поклонници. Един арогантен англичанин на име Чарлс М. Доти отказал да се преструва. Тръбял на всеки, че е християнин, и обикалял със скрит в ръкава нож. (Ето какво пише той за керван, набъбнал от 10 000 животни и 6000 души: „Дължината на търтещото се множество от хора и добитък е близо три километра, а наред откритите равнини ширината му достига няколко метра.“)

Северно от град Ал Уадж разтоварваме двете си камили край един кладенец, напълно пренебрегнат от летящите по супермагистралата автомобили. Преди век параходите (с които започнали да се придвижват поклонниците) направили ненужен кладенеца Ал Антар. Навеждам се през ръба му. От мрака се надига влажен въздух, който

Номади за уикенда, камилари с джипове от Янбу ал Бахр се молят в луксозен лагер в пустинята. Чезещите обичаи на пастирите бедуини още привличат носталгичните саудитски граждани.

По залез пастирът Раба ал Рхафе прекъсва рамаганските пости с хляб и козе мляко. Съпруг на три жени и баща на 20 деца, Ал Рхафе също като предците си пътува, местейки се от кладенец на кладенец, и слави Аллах за този живот.

„Спомням си“ – казва той с усмивка. Разказва за пътуващи търговци, натоварили топове египетски платове. За земеделци, прибиращи се от полето по здрач. За жени, които си приказвали през свенливо зарештените прозорци.

в ХИДЖАЗ ВСИЧКИ сме поклонници. Скиталци във времето. Спираме се край неговите кладенци или ги подминаваме. Няма значение. Използвани или не, кладенците остават.

След шест месеца ходене казвам довиждане на моите водачи Али и Ауад. При Хакл прекосявам границата между Саудитска Арабия и Йордания. Не нося много – раница

със стегнати в ластичи бележници. Хиляда и двеста километра думи. Нахвърляни карти на поклоннически пътища. Гадания на бедуински лечители с огън.

Стигам модерен туристически курорт. Шофиращите жени са нещо ново. Гледам двойките, които се разхождат по плажа по саронги. Купувам си бутилка пречистена вода: малък пластмасов кладенец, артефакт от основното русло на историята. Поглеждам на юг към Хиджаз. Устата на древните му кладенци са набраздени от въжета, станали на прах. Прах, който вятърът отдавна е отнесъл. Отпивам от водата. Вкусът ѝ е толкова обикновен. □

СМЪРТТА НА ЮНАШКИТЕ ПТИЦИ

*Електропроводи, стрелба, отрови и незаконен
трафик заплашват символите на дедите ни*

при сблъсък с големите електропроводи в полет, но нисковолтовите не са по-малка заплаха за тях.

ала по-късно открит мъртъв в автомобил. При аутопсията на птицата лекарите в Спасителния център установяват запушен хранопровод и пробита гуша – орелът е хранен с цели пилешки бутчета и крила с перата. „Токсикологичните изследвания показват, че е ял нещо, от което се е отровил, но не смъртоносно – пояснява Христина Клисурова. – Така е загубил летателната си способност и е станал лесна плячка на хората, които са го убили, опитвайки се да го накарат да яде насила.“ Прилича на неволно престъпление, едва ли не „убийство от добри чувства“... Ако действително са искали да помогнат на птицата, трябвало е да уведомят подходящи за целта институции и организации. „Не сме сигурни, че тук има намесени „добри чувства!“ – казва Клисурова – Възможно е да са възнамерявали да продадат орела.“

На кого?

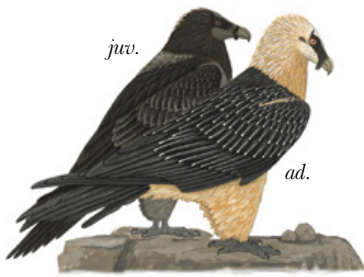
Най-вероятно на соколарите.

По дефиниция соколарството е отглеждане и обучение на хищни птици за лов на дивеч в естествената му среда. Терминът подвежда, защото не се използват само соколи, но и скални орли, големи ястреби, дори едри сови. Българският закон е категоричен, че представители на защитени животински видове могат да бъдат притежавани само от зоопаркове и научни институти. От друга страна обаче, ако у нас се внесе хищна птица, закупена в чужбина със съответен документ за това, тя може да бъде отглеждана легално в дома на притежателя ѝ. В България ловът с хищни птици не е позволен. „Тогава защо се гледа този сокол или ястреб? – пита Георги Стоянов и сам отговаря: – Защото с такива птици се ловува незаконно.“ Съществува и друг проблем – винаги може внесена птица да умре и собственикът ѝ да я подмени със заловена в тукашната природа друга от същия вид, която да представя по документи като мъртвата.

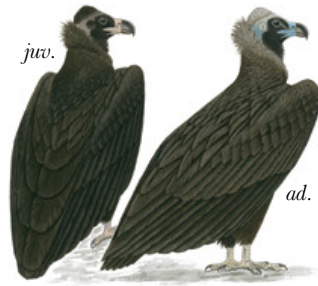
Соколарят Пламен Паскалев е на 47 години, от Бургас. Изучавал е лесовъдство и е завършил зооинженерство. „България е от малкото страни в ЕС, където има забрана върху лова с хищни птици – казва той. – Почти навсякъде другаде по света соколарството е разрешено,

практикува се. То е древна човешка традиция, която има своите последователи и днес.“ Паскалев е категоричен, че умереното, контролирано използване на пернати хищници за лов не може да доведе до срив на популацията им в природата, нито пък до заплахата за числеността на дивеча. „Откъде са взети птиците в европейските развъдници? От природата, разбира се – просто процесът е контролиран, както и трябва да бъде“ – подчертава той. После цитира някои принципи на соколарството: „Един сокол, който е оцелял две зими, сменил е оперението си, усвоил е всички жизненоважни опитности и се е адаптирал, е много ценен биологичен материал и не бива да се докосва!“ В страни като САЩ разрешение за вземане се дава за наскоро излетяла птица; още по-лесно се разрешава вземането на млада птица от гнездо. Според соколаря така се увеличават шансовете ѝ да оцелее. Той намира за абсурдно, че законът у нас забранява отглеждането на ястреб, докато собствениците на фазанарии и ловни стопанства избиват десетки от тези хищници, често без всякакви последствия. „Ако искам да развъждам законно такива редки, красиви птици, трябва да си ги купя от чужбина, плащайки 1500 евро за женски ястреб и 700–800 за мъжки.“ Паскалев не смята, че той и другите соколари са спасители на изчезващи видове, но отхвърля обвинението, че са вредители. „Хората вредят на природата със своята дейност и това не може нито изцяло да се спре, нито да се върне назад. Трябва да се стремим към регулиране, умереност в ползването на природните ресурси и – доколкото е възможно, към тяхното възстановяване, разбира се.“

НЕ ТОЧНО ТАКА РАЗСЪЖДАВАТ гълъбарите. За повечето от тях хищните птици са врагове, които трябва да се унищожават. „Знаеш ли какво е да купиш двойка скъпи, красиви птици, а соколът да ти ги отнесе след броени дни – първо единия, после и другия? Пък и хищникът се връща, дебне за още! Единственото, което искаш, е да го отстраниш.“ Гълъбарят отказва да разкаже повече за методите за това „отстраняване“, защото не били „за

Брагат лешояд ● ■ ■ ■

Черен лешояд ● ■ ■ ■

Белоглав лешояд ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

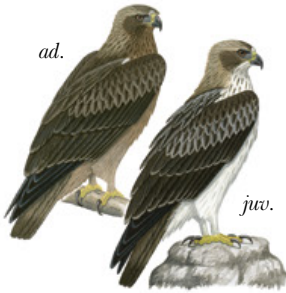
Египетски лешояд ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

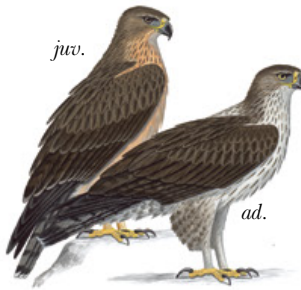
Скален орел ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

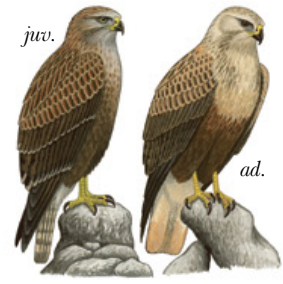
Кръстат (царски) орел ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

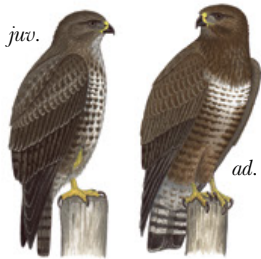
Малък орел ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

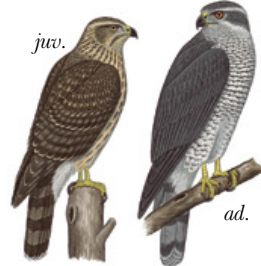
Ястребов орел ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

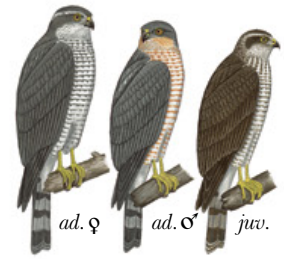
Белоопашат мишелов ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

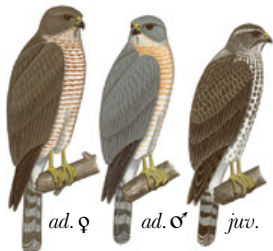
Обикновен мишелов ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Голям ястреб ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Малък ястреб ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Късопръст ястреб ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Бухал ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Забулена сова ● ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

■ отстрел/препарирание ■ токов удар ■ трафик ■ отравяне ■ перки ■ колекционери

никакъв.“ На места продължава да се практикува незаконно тровене на вълци и чакали – и от животновъди, и от ловци, изповядващи остарялото, невярно разбиране за „вреден“ и „полезен“ дивеч. Резултатът върху месоядните птици е ужасяващ – смъртта покосява наред врани, орли, ястреби, лешояди.

Загубата на местообитания вследствие на масовите изсичания у нас през последните десетилетия също влияе зле на пернатите хищници. Процесът има много измерения и повечето от тях са дълбоко негативни. Други пък показват изключителната издръжливост и приспособимост на „юнашките птици“ към бързо променяния от човечеството свят. Скалните орли слизат от високите планини

и гнездят върху дървета, керкенежи заживяват на таваните на жилищни сгради, соколи скитници и дори големи ястреби се заселват в градски паркове... Към електрическите проводници, отровите и стрелбата обаче те не могат да се адаптират, да „изградят имунитет“. Тук ние, хората, трябва да проявим разбиране, да извървим своята част от отсечката, която ни свързва с крилатите символи на вековните ни мечти и възвисявания.

С тази мисъл в съзнанието се обръщам с усмивка към двете момчета до мен: „И за какво ви е тази пушка?“ П

■ **Списанието благодарни** на Фотосинтезис за подкрепата при осъществяване на снимките.

Освобождането на царския орел Кралчо след успешно лечение в Спасителния център за диви животни

**Библио.бг - платформа за електронни
книги и списания**

Чети каквото обичаш!

www.biblio.bg

